

Verslag van de middagbijeenkomst andragologie op de AUV-dag 7 november 2009.

Over presentie: de eigen logica en de openheid voor de ander.

Inleider **prof. dr. A.J. (Andries) Baart**, hoogleraar Presentie en Zorg in Tilburg.
Co-referent: dr. Gerhard Smid, programmamanager bij het SIOO, inter-universitair centrum voor organisatie en veranderkunde (Utrecht).

Andries Baart is de geestelijke vader van de presentietheorie. In de presentiebeoefening wordt er gestreefd naar 'er zijn met' en 'er zijn voor' de behoeftige ander die aangewezen is op (professionele) hulp en steun. Dat geschiedt allereerst door het tot stand brengen van aansluiting bij en afstemming op de leefwereld en levensloop van de ander en het aangaan van een relatie die zowel weldadig is als richting geeft aan de gezochte hulp en steun.

Hij gaf een zeer bevlogen presentatie van deze presentietheorie - voor zover mogelijk in het hem toegemeten tijdsbestek - waarin onder meer de volgende aspecten aan de orde kwamen:

- de aanleidingen om de presentie theorie te ontwikkelen
- enige methodische principes van presentie
- het belang van aandacht in de presentie theorie en praktijk

Wat betreft de aanleidingen, het zijn er te veel om in dit bestek op te noemen. Samenvattend kan gezegd worden dat werkers meer met zichzelf bezig zijn dan met de cliënt, en dat het systeem (markt, bureaucratie, wet en regelgeving) de aandacht voor het individu verdringt. Daar wil de presentie theorie en methode wat tegenover stellen.

Drie van de methodische principes van presentie die Baart deze middag behandelde zijn:

- aansluiten en afstemmen. Een aantal subprincipes hierbij zijn:
 - a. je voegen in tijd, plaats en context van de ander (dus in het algemeen niet in de spreekkamer)
 - b. onthaast en ontschot zijn, aanklampbaar en interrumppeerbaar zijn
 - c. afstemming door te werken vanuit het perspectief van de ander, in afwisseling met je eigen perspectief
 - d. afstembaar blijven in de tijd: open zijn voor feedback
 - e. ruimte scheppen: de ander moet zich kunnen laten zien voorbij zijn symptomen en zijn rol.
- sturen en (in)richten. Daarvan zijn een aantal subprincipes:
 - a. relatiegericht werken (vanuit de relatie weten wat er gedaan moet worden)
 - b. zorgen vanuit de uitdrukkingshandeling. Daarmee bedoelt Baart dat de presentiebeoefening altijd vervlochten is met betekenis:
 - ik doe iet met jou dat tegelijkertijd praktisch, nuttig, noodzakelijk is
 - en ik doe het zo dat ik uitdruk dat de ander de moeite waard, beminnenswaard en een waardig lid van deze samenleving is.
- presentie vraagt om een normatieve en reflectieve professionaliteit (dat staat tegenover sociale technologie). Dat vereist dat er een 'vrije', ontregelde of discretionaire ruimte is voor beraad. Het vereist ook een moreel aanspreekbaar en aanraakbaar zijn.

Als derde onderwerp ging Baart in op het belang van Aandacht voor presentie. Aandacht heeft zowel een instrumentele als een immanente betekenis. Instrumentele aandacht is onder meer van belang voor diagnose en het onderzoeken van wat mogelijk is en goed voor de cliënt. Deze vorm van aandacht vind je terug in alle opleidingsboekjes. Maar de immanente aandacht is voor presentie minstens zo wezenlijk. Daarbij gaat het om processen als de ander insluiten, erkenning, troosten, potenties zien en intimiteit.

Andries Baart eindigde met een samenvatting van waar presentie eigenlijk over gaat - door tijdnoed gedwongen kon hij niet alle punten noemen. Presentie gaat over menslievendheid, aansluiting bij de cliënt, 'goede' professionaliteit, fatsoen, efficiëntie, en het bepleit immanente aandacht.

Een zeer inspirerende en bij tijd wijle ontroerende presentatie. Het leek me nog niet zo makkelijk voor Gerhard Smid om hierna de aandacht vast te houden, maar hij slaagde daar wonderwel in. Het was duidelijk dat hij in de grond der zaak veel waardering had voor het werk van Baart. Zijn kritiek is eigenlijk grotendeels van formele aard: er komen wel heel erg veel begrippen voor in de presentietheorie, waardoor de lezer/leerling al snel het spoor bijster kan worden. Verder vond Smid de toon en inhoud hier en daar wat hem betreft enigszins te 'theologisch'.

Onze middagvoorzitter, Henk Wesseling deed zijn best de tijd te bewaken, zodat nog tijd voor discussie overbleef. En dat lukte, waarvoor hulde. Enkele thema's die in de discussie aan de orde kwamen, waren:

- Het belang van lichamelijke processen en lichaamswerk - het zou goed zijn als dit organisch binnen de presentiemethode zou worden geïntegreerd.
- De spanning tussen nabijheid en afstand: is het niet belangrijk om als professional afstand te bewaren tot de cliënt? Hierop werd door Baart als volgt geantwoord: wat nodig is, is niet afstand, maar uiteraard wel reflectie, dat kan zeer wel met nabijheid samengaan.
- De onbekendheid van de presentie theorie, hoe komt dat en wat zou daaraan gedaan kunnen worden? Het bleek dat Baart en anderen bezig zijn met projecten om deze onbekendheid te doen verminderen.
- Is het niet zo, dat de misstanden in de gezondheidszorg in feite niet parallel lopen met de samenleving als geheel, en zou de presentietheorie niet ook buiten de wereld van de hulpverlening een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Dat werd door beide sprekers beaamd, en Smid is ook al bezig in de richting van onderwijs.

Een zeer waardevolle middag en, wat de schrijver van dit verlag betreft, het hoogtepunt van deze AUV dag.

Verslag door Erik van Praag.

Andragologie: 58/65; docent methoden en technieken SPI/IWA; zelfstandig psychotherapeut, organisatie-adviseur, trainer en coach; hoofd The Edge, school voor leiderschap en spiritualiteit.